

Nr 211.

Av herr **Lindhagen**, om främjande av koloniträdgårdsrörelsen.

I en föregående motion har behandlats frågan om utvägar för att kunna utnyttja obegagnade odlingslägenheter å större enskilda domäner såsom bidrag till sysselsättning och livsmedelsanskaffning åt landsbygdens befolkning. Även städernas, särskilt storstädernas hyresfolk i skuggorna, har sökt genom trädgårdskolonirörelsen bereda sig motsvarande fördel. Denna rörelse, som även är ett viktigt led i strävandena för rashygien och andlig förkovran, föddes av den nya industriella tidens befrämjande av flykten till städerna. Den blev följaktligen en internationell företeelse och ett av botemedlen mot de växande storstädernas skuggsidor. Rörelsens betydelse var så påfallande, dess hjälpverksamhet så trängande och oförståendet på samma gång ofta från stads- och industrikulturens skumma blickar och oböjliga intressen så överhängande, att kolonisterna numera organiserat sig uti föreningar, riksförbund och en internationell union.

I vårt land ha ortsföreningarna sammanslutit sig till Sveriges koloniträdgårdsförbund. Den största ortsföreningen är Stockholmskretsen.

Koloniträdgårdsrörelsen har gynnats även av samhället med markanskaffning, låneunderstöd m. m. I utlandet förekommer till och med lagstiftning syftande till att genom tvångsavlösning anskaffa mark till koloniträdgårdar å större enskilda domäner.

Trädgårdskolonirörelsen är ett av uttrycken för folkets uppror mot vår tids industriella, maskinella och merkantila väsende. Den är en böljegång inom folksjälens med dess längtan efter frihet och ljus, hälsa och skönhet, tystnad och eftertanke. Den är ett utslag av den gamla instinkten hos människan att söka föryngring och förnyelse genom återgång till naturen. Den är en flykt från den moderna storstadens kvävande andedräkt, ett famlande efter ett uppbyggande komplement till det dåliga hemmet i staden. Den är de mindre bemedlades enda utväg till sommarferier i brist på semester och penningar. Den är jordbrukskulturens samvetsfråga till stadskulturens förintande av människans samvaro med naturen och glömska för urkällan till hennes livsuppehälle.

Detta behov från stadsbor av trädgårdslotter är gemensamt för de flesta länder, åtminstone i länder, bebodda av den vita rasen, vilken med sina tekniska uppfinningar skapat den nya tidens framsteg och besvär. För Skandinavien är längtan stor, på grund av nordens korta men ljusa som-

mar. I Sverige och särskilt Stockholm lära, enligt vad iakttagare vitsordat, kolonierna erhållit den förnämligaste utformningen.

Koloniernas närmaste uppgift är att tillhandahålla ett hälsosamt komplement till otillfredsställande bostäder i den inre staden, befolkad av mindre bemedlade hyresgäster. Även hyresgäster i den inre stadens nyaste hus med trånga lägenheter kunna göra anspråk på ett komplement i en kolonilott. Det bör icke heller vara uteslutet att, i den mån ytterområden bebyggas med liknande hyreshus, avskilda kolonilotter upplåtas även till sådana hyresgäster. Men företrädesvis skola kolonierna tjäna den inre stadens hyresfolk. Den gamla tanken att intill hyreshus lägga planteringsland att upplåtas till hyresgäster har däremot visat sig vara förfelad.

Trädgårdskolonierna bidraga vidare till rasens bevarande och stärkande under generationer (rashygien). Sjukvård och fattigvård besparas även samhället genom kolonirörelsen. I utlandet betona läkare allmänt koloniernas hygieniska betydelse för en stadsbefolkning. I vårt land åter är den medicinska hygienien för litet inriktad ännu på att förebygga ohälsa. Man ingriper först när sjukdomen utbrutit och bygger ofantliga anstalter för att vårda de sjuka och fattiga. I beivrandet av ett sådant system finner sig trädgårdskolonisten i främsta linjen.

Ett liknande utslag av stadsbefolkningens självbevarelse är behovet att utsända de mindre bemedlades barn om somrarna i skollovskolonier. Statistiken kommer ibland med invändningar och söker visa, att hälsotillståndet numera är bättre i städerna än på landsbygden. Men man har icke hört talas om någon benägenhet att sända landsortsbarn i skollovskolonier till städerna för att de skola bibehålla eller återvinna sin hälsa. Det måtte vara något förbiseende med en sådan statistik. En stads trädgårdskolonier äro i viktiga avseenden en ännu ypperligare hygienisk insats. Den skänker hälsa åt hela familjen och gör det varaktigt. Det ena goda bör icke undanskjuta det andra.

Kolonisterna skapa vidare genom sin odlingsflit ett värdefullt bidrag till sitt uppehälle och stadens proviantering. Värdet av trädgårdskolonisternas produkter år 1926 beräknades för Stockholm till minst 2 miljoner kronor och för alla landets städer med över 10,000 invånare till 9 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. På huvudstadens 6,000 trädgårdslotter frambringades över $\frac{1}{2}$ miljon liter jordgubbar. Enligt inventering vid 1928 års fastighetstaxering utgjorde fruktträdens antal å huvudstadens trädgårdskolonier 22,700 och bärbuskarnas antal 45,600. Man bör förstå, *vilket stort kapital går förlorat*, ifall en sådan årsinkomst i naturprodukter omintetgöres genom koloniträdgårdars utrivning i stor utsträckning.

I utlandet framhålles vikten att bibehålla och utvidga koloniträdgårdar även för att bereda arbetslösa, som numera alltid finnas, tillfälle till sysselsättning och produktion av livsmedel för eget behov och kanske något mera. I all synnerhet menar man, gäller detta för depressionstider.

Den svenska huvudstadens nya enhetliga fastighetsförvaltning betonar icke ens denna synpunkt. I stället uppfordras vi just i dessa nedbrytande tider att förintä större delen av de färdiga koloniträdgårdarna.

Till dessa märkliga tillgodohavanden av kolonirörelsen sluter sig en hänsyn av likaledes stora mått.

Stads- och industrikulturen är beroende av landsbygdekulturen och dennas produktiva gärning. Detta uttrycktes i en akademisk avhandling, som på 1700-talet disputerade odlingsmöjligheterna till och med i lappmarkerna, med det påståendet att »evad okunnigheten och villfarelsen må hava att förebära, så måste jordbruket såväl i lappmarkerna som annorstädes anses för basis till all hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet». Trädgårdskolonierna påminna om livets uppkomst och markens gröda. De uppfostra i sin mån stads- och industrifolket till insikt om stadskulturens samhörighet med landsbygdekulturen och den förras tack-samhetsskuld till den senare.

I huvudstaden och förmodligen också i Sveriges övriga städer äro kolonierna anlagda väsentligen på kommunen tillhörig mark. Även på statens jord finnas upplätelser till kolonier såsom i närheten av Stockholm och å Landskrona citadellområde.

Från vissa statens myndigheter har framträtt en viss tvekan att tillförsäkra kolonierna en varaktig stad på statens mark invid huvudstaden och överhuvudtaget att låta dem inrangeras som en permanent integrerande del av de kulturändamål, som måste värnas och tillgodoses i en modern stadsplan. På Landskrona citadellområde har nyligen av statsmyndigheterna ifrågasatts att utdriva 300 trädgårdskolonier för att av historisk pietet återställa fästningsverken i sitt gamla skick.

I Stockholm har fastighetsförvaltningen varit uppdelad under två organisationer. Drätselnämndens första avdelning tog befattning med den inre merkantila stadens fastighetspolitik, under det lantegendomsnämnden hade till uppgift att främja en modern, social bebyggelse av stadens omfattande för ändamålet förvärvade lantegendomar. Under stor tvekan särskilt från lantegendomsnämnden blevo emellertid de två fastighetsförvaltningarna från och med 1919 sammanslagna i en förvaltning under namn av fastighetsnämnden. Samtidigt övertog staden vården över rörelsen. Med dessa förändringar följde emellertid omedelbart ett underskattande av koloniträdgårdarnas betydelse. Det uppläts ej vidare mark för dem och uppsägningar följde slag i slag. De anses ligga i andra planet och böra vika för så gott som alla andra ändamål enligt den uppfattning, som för närvarande lancerats av ledande befattningshavare, men ännu ej godkänts av stadsfullmäktige. Det har föreslagits summariskt från stadsplane- och fastighetskontoren, att av färdiga kolonilotter å stadens mark till antalet 5,285 skola utom redan utdrivna 828 lotter ytterligare 3,243 lotter eller sålunda sammanlagt 4,071 lotter förr eller senare lämna rum för annan bebyggelse. Endast 1,214 lotter föreslås, även det utan entusiasm, att

inläggas i stadsplan. Såsom surrogat hänvisas till nytt odlingsarbete och nytt bebyggande av nya koloniområden, vilkas antal lotter med ungefär 286 understiger dem, som äro dömda till undergång. Dessa nya områden äro till större delen avlägsnade långt från hemmen i staden. De hava delvis ett trist läge och sämre jord, som dessutom kräver långt och kostsamt arbete för att sättas i trädgårdskultur.

En huvudsaklig anledning till denna omkastning i den inre förvaltningens tänkesätt i huvudstaden synes vara, utom ett nedblickande på trädgårdskolonirörelsen, särskilt den omständigheten, att Stockholms stad årligen måste skaffa bostäder för en ny inflyttande befolkning på 10- till 15,000 personer. Dessa anses nu i främsta rummet böra bosättas i hyreshus och i någon mån i egna hem, uppförda på koloniträdgårdarnas mark, ehuru ofantliga vidder obegagnad mark bortom och emellan dem stå till buds på lantegendomarna, och ehuru nya stadsdelar redan kunnat komma till stånd bortom de äldsta förnämligaste och för sitt ändamål bäst belägna koloniträdgårdsområdena.

Dessa förhållanden äro närmare belysta och verifierade i ett omfattande »betänkande om Stockholms koloniträdgårdar», som av mig nyligen motionsvis (nr 35 för 1931) avlämnats till Stockholms stadsfullmäktige. I detta betänkande förekomma även utredningar om förhållandena i det övriga Sverige och i utlandet. Det kräves medverkan jämväl av statsmakten för främjande av koloniträdgårdsrörelsen, såsom sker i stor omfattning i utlandet med betonande av koloniernas betydelse icke minst i ekonomiska depressionstider.

På grund av vad sålunda anförts och med åberopande av ovannämnda betänkande, som kommer att tillställas vederbörande utskott, hemställes,

att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville:

1) behjärta koloniträdgårdsrörelsens betydelse för stadernas befolkning i olika avseenden och icke minst under ekonomiska depressionstider;

2) följaktligen gynna trädgårdskoloniers tillkomst och varaktiga inläggning i stadsplaner även å staten tillhörig mark;

3) vidtaga åtgärder, eventuellt även genom expropriationsingripanden, för sådana koloniers uppkomst jämväl å större enskilda domäner inom eller invid städerna.

Stockholm den 22 januari 1932.

Carl Lindhagen.